

KIRKELIC NØDHJELP — EN ØKUMENISK OG INTERNASJONAL FORPLIKTELSE

av

JAN ØRNER

Denne artikkel, skrevet på oppfordring av redaksjonen, behandler en særskilt sektor innenfor den storstilte virksomhet som Kirkenes Verdensråd driver for å lindre menneskelig lidelse. Hvor omfattende denne virksomhet er, fremgår bl. a. av at det i 1970 ble gitt hjelp til en samlet verdi av godt og vel 17 mill. dollar. — Red.

For å sette det hele litt i perspektiv, la oss kort se hvordan det arbeid som det her skal orienteres om, kom i stand, og hvordan det drives idag.

Kirkenes Verdensråd ble formelt stiftet i 1948, og Europas flyktningeproblem var en av de hovedoppgaver man den gang sto overfor og som man var enig om krevet en større internasjonal kristen organisasjons hjelp og ressurser. Flyktninge-avdelingen er derfor en av grunnpilarene i det som skulle bli Kirkenes Verdensråd — med konkrete arbeidsoppgaver, diktert av et enormt behov og rop om hjelp. Vi er både stolte av og glade for at dette var begynnelsen.

Etterhvert som organisasjonen tok form, var det klart at andre oppgaver på det humanitære plan hadde meget til felles med dette problem. Ikke minst var det klart ved at det ikke bare var i Europa at man hadde dette som en stor internasjonal oppgave, men problemet meldte seg også i Asia, — løsninger som involverte USA, Canada og Australia samt mange andre land, krevet kontakter, undersøkelser etc., også i disse landene. Dette ble derfor begynnelsen til DICARWS: Division of Inter-Church Aid, Refugee and World Service. Dette merkelige navn — denne noe egenartede sammensetning av arbeidsoppgaver — har tjent oss alle vel helt fram til i år da Sentralkomiteen, under sine forhandlinger i Addis Abeba, besluttet å følge Strukturkomiteens

forslag til en ny organisasjonsform for Verdensrådet. Det ble opprettet tre enheter (Units) pluss Generalsekretariatet. Hver av disse inneholder tidligere avdelinger og sekretariater som nå fikk nye navn, men stort sett beholder sine gamle funksjoner. Alle «Divisions» ble til «Commissions», og forslaget går ut på at DICARWS skal hete «Commission on Justice and Service», — et navn som vi i staben synes dekker ganske godt. Selv om vi er blitt én enhet (Unit), beholder vi visse særdrag, bl.a. eget budsjett for hver av de fire underavdelinger som totalt utgjør hele enheten, separat administrasjon m.m.

Kort sagt: DICARWS, som var vanskelig nok å uttale hvis man ikke hadde mye fantasi eller var vant til polske navn, er nå blitt til CICARWS.

Innen denne avdelingen har det alltid vært én eller flere som har tatt seg av katastrofehjelp — koordinert tiltak — eller i alle fall holdt et øye med hva som har hendt. Etter hvert som verdens befolkning er blitt vesentlig større, kommunikasjonene bedre etc., er også katastrofer som rammer et sted i verden, blitt bedre og raskere kjent, ofrenes antall er gjennomgående også øket, og i og med en større følelse av fellesskap og omtanke for vår neste, uansett om han bor i Europa, Asia eller Afrika, føler vi stadig sterkere at hans nød er vår egen, vi trekker paralleller med egne opplevelser, liknende situasjoner som vi kjenner osv.

I stadig stigende grad var dette tilfelle nettopp i denne hjelpeavdelingen. Da Biafra-krisen var på sitt verste, krevet denne alene nesten en manns totale innsats for å koordinere, holde seg og sine medarbeidere informert etc. I desember 1968 ble det derfor opprettet en egen stilling — Director of Emergencies and Liaison — med nettopp disse koordinerende funksjoner som vesentligste arbeidsområde, og med undertegnede som første innehaver. På grunn av forandringer i ledelsen sommeren 1969 ble stillingen forandret til Deputy Director with special responsibility for emergencies and liaison, — dvs. Stedfortreder for Direktøren med katastrofehjelp og forbindelser (kontakter) som spesialoppgave. Arbeidsfunksjonene er altså av to slags: Administrasjon som Direktørens stedfortreder og katastrofehjelp m.m.

Det kunne skrives en artikkel også om det første, men jeg går ut fra at det er det siste som egentlig interesserer leserne av dette tidsskrift. Sett fra min side er nettopp dette det mest interessante og givende, men også det mest krevende — og det mest frustrerende.

La oss ta en situasjon som ikke ligger så langt tilbake i tiden — jordskjelvet nylig i Tyrkia. Vi har i staben fem kolleger som er ansvarlige for hver sitt geografiske område: Asia, Afrika, Latin-Amerika, Europa og Middelhavslanene (egentlig de ortodokse områder, som altså stort sett befinner seg rundt Middelhavet). Vår representant for dette området sitter i sin stue en søndag aften og ser på TV. Telefonen ringer. Det er «riks» fra Ankara, og en av våre folk forteller om jordskjelvet og katastrofen som har rammet landet. Man regner med flere tusen drepte, det er store materielle ødeleggelser, forbindelsene til og fra det rammede området er fullstendig brutt, — telefon, telegraf og veinett eksisterer rett og slett ikke mer. Han ringer så meg, og vi blir fort enige om at nærmere opplysninger må skaffes. En ny telefon til Ankara, og mannen er på vei til katastrofeområdet for å vurdere situasjonen, se hva som kan gjøres og hvordan den hjelp som nettopp vi kan skaffe, best kan komme til sin rett, hvilken form den bør ta, hvem som skal lede den, hvor den skal ledes fra, tilbringertjeneste, transport, kommunikasjoner osv. — alle disse store og små spørsmål som skal stilles og besvares, og besvares riktig for at en slik hjelpeaksjon skal bli vellykket, dvs. at den raskt skal komme dem til hjelp som har behov for hjelp, at man ikke skal hindre andre i deres hjelpetiltak og at det ikke bør forekomme duplering.

Mandag morgen møtes vi så på mitt kontor — og i tillegg har vi nu fått med oss finanssekretæren, mannen som er ansvarlig for rekruttering av personell og sekretæren for materiell hjelp, foruten pressesekretæren. I løpet av natten er det kommet inn en serie med opplysninger, — først og fremst gjennom en telex koplet inn på nyhetsbyrået Reuters verdensomspennende nett, vår egen telex som fungerer som et bindeledd mellom alle våre medlemsland og de fleste av våre andre forbindelser, foruten til og

fra enhver som «slår nummeret» vårt på sin egen telex hvorsomhelst fra i verden. Avisene bringer de første trykte meldinger om katastrofen, radioens nyhetssendinger gir de aller siste opplysninger og på basis av alt dette søker vi først å analysere situasjonen, bestemme hva som skal og kan gjøres for å lindre den umiddelbare nød og deretter tenke litt over hvordan vi best kan forholde oss i dagene fremover. Informasjoner er på dette tidspunkt det alt vesentlige, — tidspresset er det som plager oss mest. Neste melding løper inn. Det er vår flyktningerepresentant i Beirut, som har vært involvert i alle våre hjelpeaksjoner i Tyrkia de siste ti år (og det er dessverre mange). Han ber om at penger må stilles til disposisjon for vårt flyktningekontor i Istanbul til innkjøp av nødskjøkken eller små enheter av kokekar.

Hver type av katastrofer har sin egenart. Det er så godt som alltid tap av menneskeliv, samt personskader, og dette vil alltid folk lokalt måtte ta seg av. Her er tidsfaktoren så avgjørende at Kirkenes Verdensråd, som ikke har noen medisinsk katastrofeenheter til disposisjon, klar til øyeblikkelig utrykning — ikke kan gjøre meget. Noen ganger, hvor katastrofer har rammet i områder hvor vi har hatt personell (ofte misjonærer eller stedlige representanter) har hurtig hjelp kunnet bli skaffet. Norske misjonærer var blant de første som kom inn til katastrofeområdene i Peru etter jordskjelvet der, og likeledes var norske misjonærer blant de første som ydet hjelp etter flomkatastrofen i Øst-Pakistan. Men stort sett må vi regne med at medisinsk hjelp enten skaffes lokalt eller bringes inn ved hjelp av Røde Kors eller annen internasjonal hjelp.

Siden våren 1969 har vi til disposisjon et eget fond for katastrofer: «Direktørens Katastrofefond» («The Director's Revolving Fund for Emergencies»). Det er skaffet til veie ved rentepenger på midler som Kirkenes Verdensråd har hatt til disposisjon kortere eller lengre tid. Hvis tilstrekkelige midler etterhvert kommer inn, dekkes det beløp som opprinnelig er sendt på denne måten, hvis ikke blir det trukket av andre rentebeløp etterhvert — og iallfall en gang pr. år. Fondet er totalt på 100.000,— US dollars, og det kan trekkes opp til 20.000,- for hver katastro-

fe. Det er Direktøren alene — etter å ha hørt vår mening — som bestemmer hva som skal gjøres, hvor meget som skal sendes etc. I Direktørens fravær er denne rett delegert til stedfortrederen.

Slike øyeblikkelige overføringer skjedde tidligere stort sett alltid pr. telegram, men for å få beløpet hevet lokalt, kreves ofte en noe komplisert bankprosedyre — forskjellig i de forskjellige land. Vi har derfor mer og mer gått over til å bruke et garantisystem. Mottakeren får et telegram som garanterer overføring øyeblikkelig av et bestemt beløp. Med dette kan han lettere skaffe seg det beløp det er tale om ved lån i en bank, forretning (firma), offentlig kontor eller privat, og med disse midler kan han faktisk bare noen timer etter bruke midlene til det de var sendt for: innkjøp, transportutgifter eller arbeids- eller andre tjenestegodtgjørelser. Gjennomsnittsbeløpet som vi sender på denne måten, ligger et sted mellom 5000 og 10 000 dollars for de katastrofer hvor fondet blir benyttet, og det er ikke på langt nær alle.

Vel, tilbake til Tyrkia. — Et beløp på 5000 dollars blir telegrafisk garantert vårt flyktningekontor i Istanbul, med ordre om innkjøp og forsendelse av kokekarene. Det høres kanskje litt rart ut at dette skal være noen mangelvare, men nettopp ved jordskjelv har vi lært at dette er noe av det mest kjærkomne som kan skaffes. Videre bestemmes at vi sender ut en generell anmodning om hjelp, foreløpig begrenset til 50.000 dollars, i påvente av nærmere opplysninger om skadenes omfang og hvilken hjelp som best kan brukes. Dermed blir alle opplysninger overført til katastrofetavlen, hvor man når som helst kan se alle meddelelser som har kommet inn eller er gått ut, nyhetsmeldinger registrert og hvilke bestemmelser som er fattet. Samtidig begynner et intenst telefonsamarbeid med andre organisasjoner, for å unngå dobbeltaksjoner. I Genève finnes et slikt felles sekretariat — International Council of Voluntary Agencies, ICVA — som nettopp har en slik samordnende funksjon. Etterhvert håper vi at denne organisasjon vil få et informasjons/operasjonssenter hvor alle opplysninger for de større katastrofer fra hele verden vil kunne samles.

Materialmannen er klar med sine oversikter over hvor materi-

ell hjelp kan skaffes, tilbud kommer inn — noen kan brukes, andre ikke. Finansmannen setter et nytt kontokort inn i sitt daglige arkiv og er klar med sin stab for de transaksjoner som er nødvendige, og spørsmål om frigjøring av midler, valutabestemmelser, bank- og overføringsforbindelser ordnes. Presse mannen hjelper oss med formuleringen av den appellen som går ut til alle våre medlemskirker (ca. 250 i alt), foruten de kirkelige hjelpeorganer som f.eks. Kirkens Nødhjelp i Norge og tilsvarende i andre land. Deretter sender han en pressemelding om det hele, som gjennom de Forente Nasjoners Pressetjeneste når frem til avis- og andre nyhetsredaksjoner over hele verden.

Neste steg er å fortelle, enten i rapporters form eller som korte telegrafiske meldinger som går ut pr. telex, telegram eller som luftpostbrev, hva som er skjedd, hvilke nyheter som foreligger, hva som kan ventes og hva som bør gjøres. Og som første reaksjon denne gang som så ofte ellers — kommer en telexmelding fra Kirkegt. 5, Oslo (Norwegian Church Relief, Kirkens Nødhjelp) — det første bidrag til lindring av nød blant mennesker som trenger hjelp.

Og så kommer den ene meldingen etter den andre. Noen bare meddeler hva de har og spør hvordan det kan brukes, andre melder hva de har gjort i samråd med andre. Det kan være Christian Aid i London som sammen med OXFAM og andre har chartret et fly og sendt medisinsk hjelp, eller det kan være de protestantiske kirker sammen med den katolske kirke i Tyskland som har skaffet forsyninger av mat, medisiner, ulltepper og telt. Den tyske regjering stiller fly til disposisjon og flyr det hele til nærmeste flyplass, to andre fly bringer helikopter, som så «løfter» det hele over ulendt terreng, ødelagte veier frem til de stedene hvor det trenges. Sakte og sikkert trer det store apparat i funksjon — kirker over hele verden gir praktiske uttrykk for sin samkjensle. Mange «ikke-kirke-gjengere» ser i dette en medmenneskelighet som de kan forstå, akseptere og støtte.

Sveriges «nødhjelp» får tilbud om et større parti hermetikk og andre matsorter, men tilbudet må avslås fordi man er redd for innblanding av svinekjøtt eller-fett. Et annet sted og til an-

nen tid vil det komme godt med. USA tilbyr et større pengebeløp, som straks kan omsettes i varer kjøpt lokalt, — raskt og effektivt, og dertil sparer man store transportutgifter. I Holland har man et eget radio-program enkelte søndager, og ved visse større ulykker eller katastrofer blir innsamlede midler stillet til rådighet via «Kirkens Nødhjelp» i Holland. Hundretusener av mennesker kan takke dette innsamlingsprogrammet for hjelp da hjelp var påkrevet. Nevnes må også den sveitsiske damen som fra tid til annen sender inn sin «ti-er», og dette beløp ses på finanssekretærens kontokort inne mellom store beløp fra USA, Holland eller Skandinavia. Til Pakistan mottok vi noe over 50 sveitserfranc, ca. 85-90 norske kroner, som elevene ved den internasjonale skolen i Genève hadde spart sammen av sine lommepenger. Liknende beløp har alle lands «nødhjelp» sett utallige eksempler på. Det er ikke beløpets størrelse det kommer an på, men dette at man i praksis viser medmenneskelighet ved å søke å hjelpe når andre har det vondt.

Tilfellet Tyrkia er ganske typisk for hva vi kaller naturkatastrofer, og reaksjonen på slike. Flomkatastrofen i Øst-Pakistan er et annet tilfelle. I løpet av meget kort tid kom det her inn enorme beløp til den øyeblikkelige nødsituasjon og til utbedrings- og oppbygningsarbeidene som skulle følge. Men så plutselig utvikler det hele seg til en politisk krise, etterfulgt av borgerkrig og enorme lidelser. Og like naturlig som det var at alle nasjoner sto klar og i mange tilfelle også ytet hjelp på forskjellig måte, alt etter forutsetninger og muligheter, under flomkatastrofen, like tafatte står de nå overfor en annen type katastrofe, som i sin grusomhet, tap av menneskeliv og lidelser sikkert ikke står tilbake for den første. Hvorfor? — Jo, fordi man ikke kan gripe inn i et annet lands rettigheter som suveren stat. Dette er blitt en av vår tids største internasjonale problemer under katastrofer, og ingen har til dags dato funnet noen løsning på det. Men det behøver ikke være krig. Et land kan av handelspolitiske eller prestisjemessige grunner ikke ville innrømme at det foreligger en katastrofesituasjon (hungersnød f.eks.), og av den grunn avslå internasjonal hjelp. Hva gjør man så? De store politiske internasjonale

organisasjoner, som FN eller regionale sammenslutninger av tilsvarende art av nasjoner, kan lite eller intet gjøre, hvor de ikke seg i mellom blir enige om en måte eller en arbeidsform som er akseptabel, eller som man ser gjennom fingrene med. I noen tilfelle brukes da andre organisasjoner som ikke har dette politiske draw-back. Eller det hele faller innenfor rammen av hva Røde Kors som nøytral internasjonal organisasjon kan få utført. I mange tilfelle kommer anmodninger om hjelp, og det skjer oftere og oftere, til Kirkenes Verdensråd, og i mange tilfelle kan vi både finne en løsning og en arbeidsform som alle parter kan akseptere. *Vi* kan i hvert fall ikke beskyldes for å ha handelspolitiske eller andre politiske ambisjoner!

Dette bringer meg til en annen side ved slikt hjelpearbeide som lett overses. De som forhandler om rettigheter, muligheter og praktiske tiltak hva enten katastrofen er av den ene eller annen art, er sjelden eller aldri de som selv er direkte berørt av katastrofen. Det er lettere å si nei når man selv sitter i trygghet, med gode klær og en full mave. Noe annerledes fortøner det hele seg når man er sulten og trett, og virkelig selv trenger hjelp. De førstnevnte er ofte forhandlerne, de sistnevnte ofrene, og det er disse vi søker å hjelpe. Men for å kunne gjøre det, eller i alle fall for å kunne gjøre det mest mulig effektivt, trenger vi støtte, forståelse og hjelp fra andre. Forhandlinger er derfor en uomgjengelig del av praktisk hjelpearbeide, også i katastrofesituasjoner.

Kirkenes Verdensråd har ved sitt arbeide oppnådd en prestisje som man også på andre områder har søkt å trekke vekslers på. Under Nigeria/Biafra-krisen var vi flere ganger nær ved å få partene til å enes om våpenstillstand og forhandlinger. Under Vietnamforhandlingene i Paris har vi hatt kontakt med alle fire elementer, og vi er stadig rede til å yte den hjelp som best passer situasjonen, og som *muligens* vil gi den fred som alle parter sier de er interessert i å oppnå. I Sudan ble vi på bakgrunn av tilsvarende erfaringer invitert til å se både på spørsmålet om et effektivt hjelpeprogram for de sørlige tre provinser samt den vestlige provins, men også å undersøke mulighetene for å bringe partene til forhandlingsbordet. Jeg var selv med i denne gruppen, og det var

en stor opplevelse. De resultater vi var så heldige å komme hjem med, var i alle fall nok til å gi oss nytt håp i en vanskelig situasjon.

Dessverre er det også så at det aldri er noen mangel på arbeidsoppgaver. Det strømmer daglig inn meldinger om små eller store katastrofer, i fjerne eller nære deler av verden. Vi blir lett så vant til store tall, — en million her eller noen hundre tusen der, eller kanskje en mindre katastrofe et eller annet sted hvor tap av menneskeliv ikke har vært mer enn noen hundre. Men stopper vi så opp et øyeblikk og tenker over et enkelt lite spørsmål, fortøner hele problemkomplekset seg atskillig annerledes: Hvert enkelt av disse mennesker, hva enten det dreier seg om en eller flere millioner eller *bare* noen hundre — er en mor eller far, onkel, tante, sønn, datter. Det mest sentrale tema i alt hjelpearbeide er kanskje dette: Hvorfor hjelper vi? Er det fordi vi tenker på at en slik situasjon kunne ha rammet oss selv? Ved å hjelpe andre idag vil kanskje andre hjelpe oss imorgen, om nødvendig? En slags internasjonal assurance-ordning som på det moralske plan — om ikke alltid på det praktiske — sikrer oss en sikkerhet som vi i vår vanskelige verden trenger så sårtil? Eller er det noe dypere og edlere som ligger bak? Jeg tror at det er det. Jeg tror at vi innerst inne har et slikt behov for å hjelpe. De som støtter vår virksomhet, skal vite at det de har gitt, er kommet vel frem der hvor det skulle brukes. Vi har egne budsjetter for stabsutgifter, reiser osv. De midler som er gitt til en katastrofe, brukes utelukkende for denne og ikke til administrasjon eller andre formål.